

Верховний
Суд

СУДОВА ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНО-ЧУТЛИВИХ СИТУАЦІЙ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Надія Стефанів

суддя Верховного Суду,

президентка ГО «Всеукраїнська асоціація жінок-суддів»

Конституція України і Стамбульська конвенція

- Україна підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульську конвенцію) 07 листопада 2011 року, а ратифікувала 20 червня 2022 року
- Україна застосовує Конвенцію відповідно до цінностей, принципів і норм, визначених Конституцією України, зокрема, щодо захисту прав людини та основоположних свобод, рівності прав і можливостей жінок і чоловіків, формування відповідального материнства і батьківства, підтримки сім'ї та охорони дитинства

Статистичні аспекти

- Кількість судових рішень у кримінальних провадженнях щодо гендерно зумовленого насильства
- Події злочину відбулась в період до воєнного стану – судові рішення під час
- Фіксування злочинів домашнього насильства та насильства стосовно жінок, вчинених під час воєнного стану
- Дані з Єдиного державного реєстру судових рішень – кількість судових рішень цієї категорії справ збільшилась за період 2022 -2023 рік

Проблемні аспекти

- Питання кваліфікації злочинів стосовно жінок – внесення до ЄРДР
- Кримінальні правопорушення щодо вчинення сексуального насильства
- Виокремлення цієї категорії проваджень за певними «маркерами»
- Домашнє насильство – недостатньо даних в судових рішеннях про вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів
- Вчинення гендерно зумовленого насильства військовослужбовцями рф

Кваліфікація кримінальних правопорушень

- Судова практика за ст.125 КК України та ст. 126-1 КК України
- Сукупність вчинення злочину та проступку
- Можливість закриття провадження за примиренням сторін за ініціативою потерпілої
- Ухвалення вироків на підставі угод про примирення
- З'ясування судом ініціатора угоди про примирення

Судова практика

Ухвала Роменського районного суду від 4 листопада 2022 року за ч.1 ст.125 КК, якою закрито провадження за відмовою потерпілої від обвинувачення

Суд не погодився зі стороною обвинувачення щодо того, що злочин щодо особи, яка зазначена у частинах 2 та 3 ст.3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі узагальнено - член сім'ї), завжди має вважатися злочином, «пов'язаним з домашнім насильством» в значенні п.7 ч.1 ст.284 КПК.

В обвинувальному акті - вчинив злочин в результаті сварки на побутовому ґрунті, таке формулювання не свідчить про те, що насильство було зумовлено певним дискримінаційним ставленням до потерпілої з боку обвинуваченого, мало на меті підтримання панівного становища по відношенню до потерпілої або було одним з епізодів у атмосфері домашнього насильства, що склалася між обвинуваченим та його дружиною

справа № 585/2538/22

Судова практика

Еволюція судової практики щодо можливості закриття провадження на підставі п.7 ч.1 ст.284 КК в зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення (ст.125 КК України)

Постанова ККС ВС від 7 квітня 2020 року

«Обвинувачення має довести обставини, які свідчать, що потерпіла від інкримінованого злочину особа є у той же час і жертвою домашнього насильства»

справа № 647/1931/19

Судова практика

Постанова об'єднаної палати ККС ВС від 20 лютого 2020 року. **Справа №453/225/19**

Постанова ККС ВС від 28 лютого 2023 року. **Справа №725/4683/20**

Практика визначення ознаки систематичності за ст. 126-1 КК – за попередні випадки домашнього насильства (не менше двічі) особу притягнуто до адміністративної відповідальності

Постанова ККС ВС від 16 березня 2023 року (**справа № 127/813/21**) «кожна з цих подій домашнього насильства не утворюють окремого складу кримінального правопорушення, проте є ознакою у вчиненні єдиного продовжуваного злочину, передбаченого ст. 126-1 КК, що свідчить про систематичність таких дій засудженого»

Злочин у приміщенні притулку для потерпілих від домашнього насильства

Вирок від 15 листопада 2022 року Вінницький районний суд Вінницької області 27.10.2018 зайшли до приміщення притулку ВОПО «Джерело надії» на замовлення ОСОБА з метою заподіяти тілесні ушкодження потерпілій, а не заволодіти чужим майном. Мобільними телефонами, належними потерпілим та зазначеній правозахисній організації, вони заволоділи відкрито без застосування насильства, з метою перешкодити повідомити правоохоронні органи про заподіяні тілесні ушкодження.

Особу визнано винуватою у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України, призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 4 (чотири) роки.

справа № 128/753/19

Судова практика

Вирок Тлумацького районного суду Івано-Франківської області від 10 квітня 2023 року
Вчинення систематичного психологічного насильства особою, яка перебуває у сімейних стосунках з потерпілою

Попередні випадки притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП

Посилання на практику ЄСПЛ

Покарання – громадські роботи 200 годин

Судова практика

Верховинський районний суд Івано-Франківської області, вирок від 22 липня 2022 року (справа 938/221/22)

Вчинення психологічного насильства – висловлювався в адресу потерпілої нецензурною лайкою

Попередньо притягувався до адміністративної відповідальності

Покарання – застосування ст. 69 КК у виді штрафу

Судова практика

Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 27 жовтня 2022 р. (справа 755/8541/22)

Мотивація вчинення психологічного насильства стосовно матері –

«принижував, залякував, висловлювався нецензурною лайкою, що призвело до психологічних страждань та емоційної залежності, втрати почуття власної гідності, тривожного стану, депресивного настрою, почуття образи на сина, відчуття страху та безпорадності»

Судова практика

Київський районний суд міста Одеси, вирок від 19 квітня 2023 року

Затверджено угоду про примирення, визнано винуватою за ст. 126-1 КК України та призначено покарання у вигляді одного року позбавлення волі.

На підставі ст. 75 КК України звільнено від відбування покарання з випробуванням

Насильство стосовно жінок

- Домашнє насильство (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне насильство),
- переслідування,
- убивство жінок,
- торгівлю людьми,
- сексуальне насильство,
- сексуальні домагання,
- шкідливі традиційні звичаї - примусовий шлюб і шлюби дітей,
- примусові аборти й стерилізацію

Сексуальне насильство

- Сексуальне насильство є серйозним порушенням прав людини, яке може становити міжнародний злочин, особливо якщо вчинено в умовах збройного конфлікту
- Це специфічний різновид більш широкого терміну сексуального насильства та інших форм гендерно зумовленого насильства
- Нерівноправні владні відносини та вкорінені гендерні нерівності мають непропорційно високий вплив на жінок і дівчат
- Таке насильство особливо поширене в часи небезпеки чи конфлікту, а також на окупованих територіях, де є труднощі з доступом до правосуддя

Насильство стосовно жінок і гендерно обумовлене насильство

- Терміни не є синонімами.
- Гендерно зумовлене насильство – більш широкий термін для позначення «актів фізичного, психологічного й соціального насильства (зокрема сексуального насильства), які вчиняють чи існує загроза їхнього вчинення із застосуванням певного типу сили (як-от насильства, погроз, примусу, маніпуляції, обману, культурних очікувань, зброї чи економічних обставин) і які спрямовані проти певної особи через її або його гендерну роль та очікування в суспільстві та культурі»
- Насильство стосовно жінок – це найпоширеніша форма гендерно зумовленого насильства
- Однак не всі форми насильства стосовно жінок є гендерно зумовленими

Гендерна статистика

- Гендерна статистика – це дані розподілені за статтю та дані, що відображають гендерні проблеми
- Самі собою дані, розподілені за статтю, можуть не відображати гендерних ролей, відносин і нерівностей у суспільстві
- У випадку наявності якісних і актуальних, гендерно чутливих і максимально дезагрегованих даних про випадки умисного позбавлення життя чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, можна побачити реальну ситуацію з більшими ризиками смертності жінок від такого насильства з боку чоловіків
- Такі дані є набагато повнішими у поєднанні з іншими гендерно чутливими показниками (вік, місце проживання, інвалідність, соціальні та/або складні життєві обставини, зокрема, малозабезпеченість, тощо)

Застосування гендерно чутливої термінології

Аналіз даних єдиного державного реєстру судових рішень – майже відсутня гендерно чутлива термінологія або ж такої вкрай мало

Гендерна чутливість, гендерна сліпота й неупередженість судді

Гендерна сліпота означає ігнорування та/чи невирішення гендерних питань під час певної процедури на противагу гендерній чутливості, яка є протилежною процедурою врахування гендерного виміру

Важливість гендерно чутливої термінології

Беата Сирота – українка, яка брала участь в розробці Конституції Японії саме щодо гендерної рівності

Верховний
Суд

Дякую за увагу!